

КЪМ ИСТОРИЯТА НА ПАРАХОДНОТО ПЛАВАНЕ В БЪЛГАРСКИЯ УЧАСТЪК НА РЕКА ДУНАВ ДО 1838 Г. Или за някои необходими уточнение на ранната история на Пристанище Лом

През октомври 2018 г. в Лом тържествено са отбелязани 180 г. от създаването на местното пристанище. По този повод е издадена книгата „180 години Пристанище Лом” от историка Зоя Апостолова, а събитието е широко отразено в медиите и интернет. Някои от разпространените твърдения относно **ранната** история на това пристанище **съществено противоречат** обаче на известни вече сведения в морскоисторическата литература за появяването на парахода край българските земи и за пристанищното дело в България през XIX в. [1, с. 14-21], [2], [3], [4]. Поради това тук представям накратко основни моменти от тези сведения, като ги допълвам с новоиздирени източници от времето на събитията.

Най-съществено е внушението, че „Точно чрез пристанище Лом западният свят навлиза както в града, **така и в цялата страна** (подч., И.А.) с богатата си европейска култура” [5]. Този текст удивително напомня на твърдението в академичната литература, че през 1836 г. параходът „Панония” спира за пръв път на българския бряг на река Дунав и още тогава събитието е оценено като историческо, а един австрийски източник констатирал: „[...] параходите свалиха булото от тази почти непозната страна (България – б.а., В. П.) и откриха нейните богатства и източници” [6, с. 274]. Днес е известно обаче, че **край българското крайбрежие параходът се появява още ок. 1828 г. пред Варна**, по време на Руско-турската война [1, с. 17]. Съществена е податката, че ок. 1830 г. влиза в действие френският колесен параход „La Varna”, за да поддържа редовна връзка между Константинопол и Варна [7, с. 4-5]. Поради тези факти няма да навлизам повече в историята на най-ранното параходство по българското крайбрежие на Черно море и ще се спра най-вече на **по-късното появяване на парахода край нашите дунавски брегове.**

Версията на етнографа Димитър Маринов, че, видите ли, за пръв път параход спира край българското дунавско крайбрежие тъкмо при Лом през 1838 г., се разпространява в морскоисторическата литература от не по-късно от 1988 г. [8], та до наши дни (във връзка с честването на 180-годишнината на Пристанище Лом) [9]. Няма никакво основание обаче този

източник да се приема на доверие, защото той дори не е личен спомен, след като Д. Маринов е роден през 1846 г., т.е. **8 години след събитието**. Това означава, че твърдението му е със **съмнителен произход**, т.к. **няма никаква яснота кога, от кого и какво точно сведение е получил**. А **недостоверността** на версията на Д. Маринов се доказва от източници от времето на събитията.

Der Dampfer „Argo“ war das zweite Schiff der DDSG. Es wurde 1833 in Wien-Erdberg erbaut und befuhr 1834 erstmals die nautisch schwierige Kataraktenstrecke zwischen Moldova und Turn Severin bis nach Sulina.

*Параходът „Арго“ на DDSG., който от април 1834 г. започва редовно плаване по Долния Дунав. - В: **Dosch, Franz**. 180 Jahre Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft. Erfurt, Sutton Verlag, 2009, с. 14.*

На 23 (11) април 1834 г. параходът „Арго“ на австрийското корабоплавателно дружество DDSG пристига за пръв път в Галац [10], като изминава разстоянието от Калафат до Гюргево за 17 часа и 15 мин., а от Гюргево до Галац – за 19 часа и 10 мин. [11, с. 230]. На 7 май (25 април) с.г. той за втори път посещава Галац и с това се приема, че параходното плаване от Виена до Галац е организирано [10], [12, с. 300]. През септември-октомври 1834 г. английски пътешественик пътува с параход от Пеща до Русе, като в българския участък на Дунава посещава Видин и Никопол [13, с. 170-240]. Между Видин и Никопол пътешественикът Майкъл Куин (1796–1843 г.) слиза на **9 октомври (27 септември) 1834 г.** за кратко на брега при българското селище **Zitara Palanka**, за да попълни запасите си с храна [13, с. 196-200]. Не успях да открия такъв топоним в споменатия район, но дали не става дума за Лом-паланка (днес Лом)? Ако предположението се потвърди чрез допълнително проучване, то **това би било първото спиране на параход край Лом, макар и съвсем за кратко.**

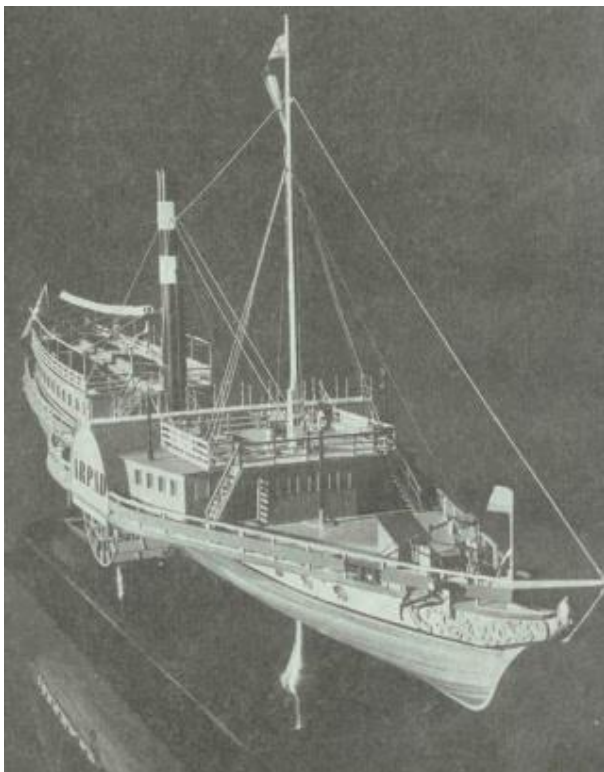
През 1835 г. параходът „Арго” продължава да обслужва българското крайбрежие [14], като спира на пристанищата Видин, Никопол, Русе и Силистра [15, с. 404].

Abwärts.				
Von Pest nach	Földvár	2	20	3 30
„ „ „	Paks	3	—	4 30
„ „ „	Tolna	3	40	5 30
„ „ „	Baja	4	40	7 —
„ „ „	Mohacs	5	20	8 —
„ „ „	Apatin	6	—	9 —
„ „ „	Vukovar	7	—	10 30
„ „ „	Neufas	8	—	12 —
„ „ „	Semlin	10	—	15 —
„ „ „	Kubin	11	—	16 30
„ „ „	Basiacsh oder Moldawa	21	—	18 —
Moldawa nach	Widdin	13	—	22 —
„ „ „	Nicopoli	18	—	28 —
„ „ „	Giurgevo u. Ruszuk	22	—	35 —
„ „ „	Silistria	28	—	44 —
„ „ „	Hirsova	30	—	50 —

Факсимиле на част от ценоразписа на параходното плаване по Дунава за II и I класа през 1835 г. (смятано от гр. Пеща, Унгария) [15, с. 404].

От май 1836 „Арго” отново (след зимния сезон) подновява плаванията си в района на Долния Дунав (до Галац), като край българското крайбрежие спира на пристанищата Видин, Никопол, Свищов, Русе и Силистра. Засиленият интерес на австрийското параходство към българския бряг се дължи на факта, че „Българският дунавски бряг е по-богат на по-значителни селища и поради това предлага на пътниците повече източници и забележителности в сравнение със срещуположния влашки, молдавски и бесарабски бряг” [16, с. 105]. От юни с.г. в обслужването на линията Кладово-Галац, включително на българското крайбрежие, се включва параходът „Панония” [11, с. 236]. В сведение за негов рейс през септември 1836 г. е споменат съвсем накратко и Ломпаланка [17, с. 114], но най-вероятно корабът не е акостирал там.

Новопостроеният параход „Арпад” прави първия си рейс през май 1837 г. от корабостроителницата в Обуда (днес в Будапеща) до Виена [18]. До **август с.г.** в района на турското дунавско крайбрежие върлува чума и едва тогава там е възстановено австрийското корабоплаване, но то се поддържа **от парахода „Панония”** [19, с. 872]. Към края на есента на **1838 г.** „Арпад” обслужва само линията Пеща-Дренкова, край влашкото крайбрежие до Галац плава параходът „Франц I”, а край турското до Браила – „Панония” [20].

Модел на парахода „Арпад” -

<http://arpad.lapok.hu/keret.cgi?/arpad/hajo.html>

Засега е неясно появяването на турското параходство по Дунава. Немски източник от май 1837 г. съобщава обаче, че по онова време турският управник в Русе има парни лодки [21, с. 134], а това дава основание да се предполага, че е възможно те да са се появили там по-рано и да са ползвани до селища от българското крайбрежие, включително до важен крайдунавски град като Видин.

Към септември 1834 г. в Русе има вече агент на австрийското параходно дружество DDSG [13, с. 194]. През 1836 г. представителство на това дружество има и в Никопол [16, с. 101], към 1839 г. – агентства на DDSG функционират и във Видин и Силистра [11, с. 227], **в Лом-паланка е открито през 1843 г.** [22, с. 242].

Според публикуваните тук сведения от източници от времето на събитията, днешното Пристанище Лом не е най-старото българско пристанище, нито първото българско пристанище на река Дунав. **Край българското дунавско крайбрежие параходът се появява и акостира за пръв път през 1834 г. при Видин, а не през 1837-1838 г. при Лом-паланка, и това е австрийският „Арго”, а не „Арпад”.** През периода пролетта-есента 1834–1838 г. в Долния Дунав, включително между Видин и Силистра, плават четири австрийски парахода и няколко турски парни лодки, сиреч за местното население към 1838 г. парните плавателни съдове са вече обичайна гледка [23].

Литература и бележки

1. **Алексиев, Иван.** Когато машините бяха рядкост. Варненски приноси в техническото развитие на България, 20-те години на XIX – 40-те години на XX в. Варна, ИКАР, 1996. 153 с.
2. **Пристанище Варна 1347–1906 г. Сборник документи и материали.** Варна, ИК „Морски свят“, 2006. 352 с.
3. **Алексиев, Иван.** Отново за Атанас Сахатчията и намерението му да построи параход през 1829 г. – http://morskivestnik.com/compass/news/2015/112015/112015_100.html (30 ноем. 2015 г.).
4. **Алексиев, Иван.** Д-р Петър Берон и създаването на първото румънско параходство (1846 г.). – http://morskivestnik.com/compass/news/2016/102016/102016_79.html (29 окт. 2016 г.).
5. **Митова, Елиана.** Чудовище с три очи плава по Дунава. – Минаха години, № 50, 10 дек. 2018, с. 20.
6. **История на България. Т. 5. Българско Възраждане XVIII - средата на XIX век.** С., Изд. БАН, 1985. 860 с.
7. **Алексиев, Иван.** Кораби с името „Варна“ до 1903 г. – https://morskivestnik.com/compass/news/2013/032013/022013_59.html (Публикувано 17 март 2013 г.).
8. **Ломското чудовище.** – Морски свят, 1988, № 4, 46-48.
9. **Герасимова, Йорданка.** Книга събира историята на пристанище Лом. – <http://bnr.bg/vidin/post/101033548/kniga-sabira-istoriata-na-pristanishte-lom> (Публикувано 18 окт. 2018 г.).
10. **Nach Berrichten, ...** – Oesterreichischer Beobachter, Nr. 149-150, 30. Mai 1834, S. 682 – <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.c2555914;view=2up;seq=688;size=200>
11. **Eilfahrt.** – В: Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaft und Künste. Erste Section A – G; E – Eisen. 32. Theil. Leipzig, F. A Brockhaus, 1839, 226-241. - <https://books.google.bg/books?id=QhBnAAAАcAAJ&pg=PA226&lpg=PA226&dq=anton+bernhard+1817+dampfschiff&source=bl&ots=6Z0a07eiVs&sig=foO94e9eSyUG8cLT5QgsAGZl7wo&hl=bg&sa=X&ved=0ahUKEwJxo82Dt8bPAhVCshQKHQOBDz4Q6AEIOTAG#v=onepage&q=liman&f=false>
12. **Weber, Friedrich Benedict.** Historisch-statistisches Jahrbuch in Bezug auf Nationalindustrie und Staatswirtschaft; mit besonderer Berücksichtigung Deutschlands und des preußischen Staats. Dritter Doppel-Jahrgang. Die Jahre 1834 und 1835. Breslau, 1837. XIV, 644 S. - <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015065703160;view=2up;seq=4;size=175>
13. **Quin, Michael J.** A steam voyage down the Danube with sketches of Hungary, Wallachia, Servia, Turkey, &c. Second Edition, revised and corrected. London, R. Bentley, 1835. 322 p. – <https://archive.org/details/steamvoyagedown01quinuoft>
14. **Da mit dem Jahre 1835...** – Oesterreichischer Beobachter, Nr. 149-150, 30. Mai 1834, S.194. - <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.c2555912;view=2up;seq=200;size=300>

15. **Rudolph von Jenny's Handbuch für Reisende in dem österreichischen Kaiserstaate. Zweiter Band.** Wien, Verlag von Carl Gerold, 1835. 601 S. – <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.ax0003823374;view=1up;seq=424>

16. **Huber, Christian Wilhelm.** Dampfschiffahrt. – Oesterrichische Zeitschrift für Geschichts- und Staatskunde, Nr. 26, 30. März, S. 101-104, Nr. 27, 2. April, S. 105-108. - https://books.google.bg/books?id=5ZEAAAACAAJ&pg=PA42&lpg=PA42&dq=Dampfboot+Franz+I.&source=bl&ots=HozB3xJ2Lz&sig=aNQ-wY5v_GrwBawXBVzTEGOVV18&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKEwi7-aSk4ZzfAhUBIYsKHROfCWYQ6AEwBHoECAyQAQ#v=onepage&q=Dampfboot%20Franz%20I.&f=false

17. **Schubert, Gotthilf Heinrich von.** Reise in das Morgenland in den Jahren 1836 und 1837. Erster Band. Erlangen, 1838. XVIII, 532 S. – <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044091730051;view=2up;seq=6>

18. **(Pesth, 10. Mai.) Am 7. d. M. ging zu ...** – Frankfurter Ober-Postamts-Zeitung, Nr. 137, 19. Mai 1837, S. 2. – <https://books.google.bg/books?id=O4VDAAAACAAJ&pg=PP1108&lpg=PP1108&dq=dampfboot+%22arpad%22&source=bl&ots=rCEhpJkL0i&sig=PpEdwrojaFVBhX7oPCgW4DFjHu8&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKEwjZlsiPvZzfAhUjlyS KHS2CAm0Q6AEwDnoECAMQAQ#v=onepage&q=dampfboot%20%22arpad%22&f=true>

19. **Ausländische Nachrichten.** – St. Petersburgische Zeitung, № 198, 3. Sept. 1837, S.872-874. - https://books.google.bg/books?id=b6ok0fDhgMoC&pg=PA872&lpg=PA872&dq=schiff+%22pannonia%22+1836&source=bl&ots=5gJ1_2UsZE&sig=ySW0dSTW4cm6HprVQowGo6l2YcU&hl=bg&sa=X&ved=0ahUKEwjG2OmL8cXXAhUCyqQKHZC6Bi4Q6AEIJTAA#v=onepage&q=schiff%20%22pannonia%22%201836&f=false

20. **Donau-Dampfschiffahrt in Oesterreich.** – Süddeutsche Zeitung, Nr. 4, 6. Sept. 1838, S.15. - https://books.google.bg/books?id=HTJEAAAACAAJ&pg=PA15&lpg=PA15&dq=dampfboot+%22arpad%22+1838+donau&source=bl&ots=Us1P_J_EdD&sig=neg5PPfS8y-iRWrF88t2LKiPk_o&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKEwjVrua2gb3fAhWxiKYKHTOjC8wQ6AEwChOeCAkQAQ#v=onepage&q=dampfboot%20%22arpad%22%201838%20donau&f=true

21. **Moltke, Helmuth von.** Briefe über Zustände und Begebenheiten in der Türkei aus den Jahren 1835 bis 1839. Berlin, Posen und Bromberg, Druck u. Verlag von Ernst Siegfried Mittler, 1841. VI, 432 S.

22. **Паскалева, Виржиния.** Средна Европа и земите по Долния Дунав през XVIII-XIX в. (социално-икономически аспекти). С., Изд-во на БАН, 1986. 318 с.

23. В съвременни български публикации, вкл. в интернет, австрийският параход „Арпад” е представян за австро-унгарски. За тези автори уточнявам, че към 1838 г. Австро-Унгария все още не съществува и ще бъде основана през 1867 г. - <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B2%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE-%D0%A3%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F>

Иван АЛЕКСИЕВ